

Onzekerheid in aantocht voor vrijgesprokenen

Marius Duker¹

Als het wetsvoorstel dat herziening te nadele mogelijk moet maken werkelijkheid wordt, legt dat een onaantoonbare druk op de vele mensen die terecht en onherroepelijk zijn vrijgesproken van ernstige misdrijven. Als je het aantal mensen dat door deze plannen getroffen wordt, afzet tegen het aantal zaken dat ‘mogelijk voor herziening in aanmerking zou kunnen komen’, lijkt er geen groot en dringend maatschappelijk belang gediend met het wetsvoorstel.

Sinds enige tijd heeft de Tweede Kamer het wetsvoorstel herziening ten nadele in behandeling. De huidige regering heeft de reikwijdte van dat wetsvoorstel dit jaar uitgebreid. Het voorstel moet herziening mogelijk maken van onherroepelijke vrijspraken ter zake van ‘opzettelijk begane misdrijven die de dood van een ander tot gevolg hebben’. Een vrijspraak zou moeten kunnen worden herzien op basis van een bekentenis van de vrijgesprokene of van diens eventuele medeverdachte of op basis van resultaten van technisch onderzoek. De nieuwe regering heeft het wetsvoorstel ook terugwerkende kracht gegeven, zodat alle vrijspraken eronder vallen voor zover de betreffende feiten niet zijn verjaard. Er is op een eerdere versie van het voorstel al veel kritiek geuit,² maar de nieuwe regering heeft zoals gezegd de reikwijdte ervan desondanks uitgebreid.³ Een gezichtspunt dat in dit verband wat mij betreft meer aandacht behoeft, is dat alleen al de enkele mogelijkheid van herziening van vrijspraken te veel onzekerheid teweeg kan brengen bij de vele mensen die terecht en onherroepelijk zijn vrijgesproken van ernstige misdrijven.

Het belang dat vrijgesprokenen hebben bij zekerheid over het definitieve karakter daarvan, raakt in een debat al snel ondergesneeuwd door de belangen van nabestaanden die willen dat onterecht vrijgesproken moordenaars alsnog worden gestraft. Zo wordt het wetsvoorstel teruggebracht tot de vraag of men een onterecht vrijgesproken moordenaar de rust van zijn definitieve vrijspraak gunt. De VVD stelt: ‘onschuldig veroordeelden moeten vrijkomen, ten onrechte vrijgesproken daders van levensdelicten moeten alsnog veroordeeld worden.’⁴ Echter, naast de mogelijk onterecht vrijgesprokenen die men geen rust gunt, zijn er heel veel terecht vrijgesprokenen, die de

absolute zekerheid verdienen nooit meer als schuldige te kunnen worden aangemerkt. Zij verliezen die zekerheid nu en dat scheidt onrust. Als geen ander hebben zij ervaren dat het verschil tussen schuld en onschuld in het strafrecht niet zo groot is als men vaak lijkt te denken. Waar rechters niet overtuigd zijn van de schuld en vrijspreken, kunnen anderen ondertussen ten onrechte wel

Als geen ander hebben zij ervaren dat het verschil tussen schuld en onschuld in het strafrecht niet zo groot is als men vaak lijkt te denken

overtuigd zijn en het gevoel aanwakkeren dat er iets met de vrijspraak moet gebeuren. Wanneer zij (politie, justitie, journalisten) daarbij ogenschijnlijk nieuwe belastende feiten aandragen, hoeft de stap naar een herziening niet groot te zijn.

De zaak *Lucia de B.* kan hier, met behulp van een gedachtenexperiment, als illustratie dienen. Stel dat zij al bij aanvang door het Hof onherroepelijk was vrijgesproken.⁵ Ik kan me voorstellen dat bij het Openbaar Ministerie de overtuiging van haar schuld was blijven bestaan. Het zou voor iemand in de positie van Lucia de B. vervolgens niet vreemd zijn te vrezen dat de vraag hoe het toch kan dat iemand die zo vaak bij overlijdensgevallen aanwe

zig is geweest, wordt vrijgesproken van elke betrokkenheid daarbij, opnieuw (publieke) aandacht trekt. Een nieuwe deskundigenanalyse van de overlijdensgevallen zou wellicht inzichten hebben opgeleverd die het belastende maar voor het hof onvoldoende overtuigende bewijs kracht bijzetten en het ernstige vermoeden zouden hebben kunnen doen postvatten dat zij toch schuldig is. Dat zou een herziening van de zaak hebben kunnen opleveren, terwijl bij nader inzien erkend zou moeten worden dat zij onschuldig is.

Juist omdat het verschil tussen schuld en onschuld in het strafrecht niet zo groot hoeft te zijn, is er alle reden voor mensen die terecht van ernstige misdrijven zijn vrijgesproken te vrezen voor nieuwe aandacht voor hun zaak. En die vrees moet volgens mij niet onderschat worden. Ik veronderstel dat voor veel mensen die ondanks hun onschuld als verdachte worden aangemerkt, de vervolging, berechting en vaak ook de detentie een periode van ongekende wanhoop en stress heeft opgeleverd. Een vrijspraak maakt, zodra die onherroepelijk wordt, een verlossend einde aan die periode. Het absolute karakter van de zekerheid dat die vrijspraak niet meer kan worden teruggedraaid, zal dan van grote betekenis zijn. De omstandigheid dat er strenge eisen worden gesteld aan een herziening, zal vermoed ik voor vele vrijgesprokenen de onrust wellicht enigszins afzwakken, maar niet wegnemen. Ik denk dat alleen *absolute* zekerheid de rust geeft, die terecht vrijgesprokenen verdienen, en dat het ontbreken ervan voor hen moeilijk te verdragen zal zijn. Zo krijgt het belang van rechtszekerheid voor hen en voor mensen die in de toekomst onterecht zullen worden beschuldigd een hele indringende praktische betekenis.

Op basis van jaarcijfers van het WODC zou men heel grof tot uitgangspunt kunnen nemen dat er jaarlijks ongeveer honderd vrijspraken zijn ter zake van opzettelijk begane misdrijven die de dood van een ander tot gevolg hebben.⁶ Gelet op de terugwerkende kracht lijkt het dan redelijk te stellen dat met dit voorstel enkele honderden onschuldige vrijgesprokenen binnen het bereik van de herzieningsregeling komen. Tegen deze achtergrond is een essentiële vraag welk probleem met dit wetsvoorstel moet worden opgelost. Navraag door de minister bij het Openbaar Ministerie heeft geleerd dat er 'nog geen tiental' zaken zijn (moord en doodslag) die met een vrijspraak zijn afgesloten en die 'mogelijk voor herziening in aanmerking zouden kunnen komen'.⁷ Dat wekt niet onmiddellijk de indruk dat in die enkele gevallen een reële kans op herziening bestaat. Het duidt al helemaal niet op een groot en dringend maatschappelijk belang bij een herzie-

Auteur

1. Mr. M.J.A. Duker is universitair hoofddocent straf(proces)recht aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Noten

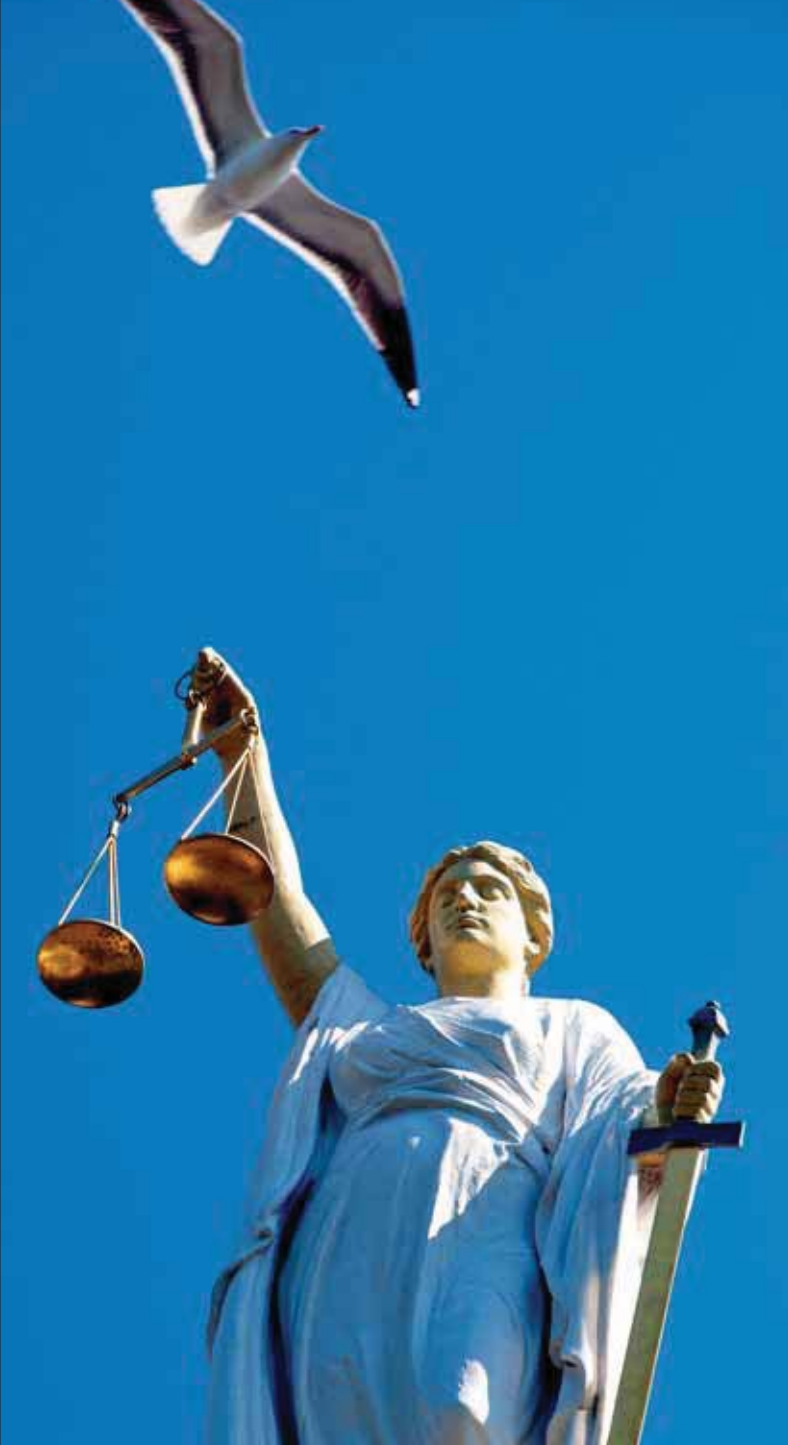
2. Zie bijv. W.F. van Hattum, 'Herziening ten nadele. Wat de kwestie Joran van der Sloot ons daarover kan leren', *NJB* 2008/603, afl. 12, p. 682-684; M.J.C. Verlaan, 'Wordt vervolgd?', De voorgestelde

herzieningsregeling ten nadele nader beschouwd', *NJB* 2008/2054, afl. 42, p. 2627-2630; en F.A. te Water Mulder, 'Herziening ten nadele', *DD* 2008/50.

3. Zie ten aanzien van de aanpassingen door de nieuwe regering de kritiek van de Raad van State: *Kamerstukken II* 2010/11, 32 044, nr. 9.

4. *Kamerstukken II* 2011/11, 32 044, nr. 10, p. 2.

5. Haar huidige vrijspraak valt (daargelaten

Een beeld van Vrouw Justitia in Rotterdam. © ANP COPYRIGHT RUT

ningsmogelijkheid. De herzieningsmogelijkheid is het mijns inziens niet waard, de door velen terecht begeerde, en bovenal verdiende, zekerheid van een onherroepelijke vrijspraak teniet te doen. ●

een eventueel falsum) overigens niet binnen het bereik van dit wetsvoorstel, omdat het voorstel zaken uitsluit waarin al een keer eerder is beslist op een herzieningsaanvraag, ongeacht of dat een herziening ten voordele of ten nadele betrof.

6. De cijfers ten aanzien van 'misdrijven tegen het leven gericht' zijn met name de laatste jaren zelfs iets hoger, maar hebben ondertussen ook betrekking op vrijspraken ter zake van poging tot en medeplichtigheid

bij of aan die misdrijven, en die zijn volgens het wetsvoorstel niet voor herziening vatbaar. Daar staat weer tegenover dat anderzortige opzettelijk begane misdrijven dan die tegen het leven gericht, die wel de dood van een ander tot gevolg hebben, niet onder de betreffende cijfers lijken te vallen en daar dus nog aan toegevoegd zouden moeten worden.

7. *Kamerstukken II* 2010/11, 32 044, nr. 11, p. 10.